

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีว่า ถ้าปราศจากการติดต่อสื่อสารแล้ว การประสานงานและก่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมีขึ้นไม่ได้เลย การติดต่อสื่อสารจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตประจำวันของเรา ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว บุคคลในสถานที่ทำงานหรือบุคคลทั่วไป เพราะการติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่มีการถ่ายทอด ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจของบุคคล โดยธรรมชาติแล้วคนเราไม่อาจจะแยกตัวเองอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังได้ ดังนั้นการอยู่ร่วมกันจึงต้องใช้การติดต่อสื่อสาร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดีต่อกัน

ในการบริหารงาน ผู้บริหารหรือผู้นำที่จะต้องมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายในองค์การ ทั้งนี้เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบถึงความต้องการ ความรู้สึกนึกคิดนโยบายหรือแผนงานของตน หรือเพื่อที่จะชักจูงให้ผู้นั้นปฏิบัติตามโดยสร้างความเข้าใจระหว่างกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้องและบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยงานส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับระบบการติดต่อสื่อสารภายในองค์การนั่นเอง

Chester I. Barnard¹ เป็นบุคคลแรกที่ทำให้ความสนใจ และคำนึงถึงความสำคัญของการติดต่อสื่อสารในรูปของระบบขององค์การ Barnard เห็นว่า การติดต่อสื่อสารนี้เองที่จะเป็นสื่อกลาง (means) เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบุคคล ต่าง ๆ ภายในองค์การ ให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และอาจจะช่วยให้สามารถ

¹Chester I. Barnard, The Function of the Executive, (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1947), pp. 180-186.

ปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์การได้

ไม่ว่าจะเป็นองค์การของรัฐหรือของเอกชนก็ตาม การทำงานจะต้องสัมพันธ์กัน และร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งระบบขององค์การนั้นจะเป็นหน่วยงานที่สลับซับซ้อน ดังที่ Marshall E. Dimock¹ ได้ให้ความหมายของคำว่าองค์การไว้ว่า องค์การเป็นการจัดระเบียบ โดยการนำเอาส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมกันในรูปแบบส่วนรวม เพื่อให้มีการใช้อำนาจในการบริหารงาน และเป็นศูนย์อำนาจการให้ดำเนินลุล่วงไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในการปฏิบัติงานทุกประเภท จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ คนและการใช้เทคนิคในการปฏิบัติงานให้บรรลุผล คน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ โดยอาจจะบิดเบือนหรือส่งเสริมการใช้เทคนิคในการปฏิบัติงานไปอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ทั้งทางบวกและในทางลบ²

ในแต่ละหน่วยงานนั้นจะต้องมีหัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมดูแล การดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หัวหน้าผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลใหญ่บุคคลอื่น ๆ ทำงานให้บรรลุเป้าหมายนี้เรียกว่า ผู้นำ (Leader) หรือหัวหน้า (Chief) หรือผู้บริหาร (Administrator) ซึ่งในที่นี้จะเรียกว่าผู้บังคับบัญชา ซึ่งจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการทำงานส่วนรวมของหน่วยงานหรือองค์การนั้น³

เนื่องจากผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นปฏิบัติงานในองค์การมาก เพราะโดยปกติแล้ว ผู้บังคับบัญชาจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้นปฏิบัติงาน

¹Marshall E. Dimock, Administrative Vitality, (New York: Harper Brothers, 1959), p. 42.

²Keith Davis, Human Relations at Work, (New York: McGraw-Hill Book Company, Inc., 1962), p. 5.

³วิลเลียม อาร์ แวน เคอร์ซัล, การเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีในราชการและธุรกิจ แปลโดย จำนงค์ สมประสงค์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2522), หน้า 213-214.

งานด้านต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างกันออกไป ผู้บังคับบัญชาที่สามารถจะดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องทำคนให้เข้าใจถึงผู้ปฏิบัติงานทุกคน ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะมีความตั้งใจที่จะทำงานด้วยกันอยู่แล้วก็ตาม ทุกคนก็ยังพยายามที่จะแสวงหาผลประโยชน์เพื่อเป้าหมาย และความต้องการของตนอยู่เสมอ ทุกคนจะมีค่านิยมส่วนตัว¹ (**Private value system**) ดังนั้นถ้าผู้บังคับบัญชาสามารถเข้าถึงจิตใจและความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนแล้ว ก็จะสามารถบริหารงานภายในองค์กรให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อความเป็นผู้บังคับบัญชาได้ก็คืออำนาจ (**Power**) ทั้งนี้เพราะอำนาจเป็นสิ่งที่ผู้บังคับบัญชามีอยู่ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานได้ อำนาจของผู้บังคับบัญชามีอยู่หลายประเภท และแต่ละประเภทก็มีฐานของอำนาจ (**bases of power**) แตกต่างกันไป French และ Raven² ได้จำแนกฐานของอำนาจออกได้เป็น 5 ประเภท คือ อำนาจในการให้รางวัล (**Reward power**) อำนาจจากการมีความรู้ความชำนาญ (**Expert power**) อำนาจตามบทบาท (**Legitimate power**) อำนาจโดยการอ้างอิง (**Referent power**) และอำนาจในการบีบบังคับ (**Coercive power**)

อำนาจทั้ง 5 ประเภทดังกล่าวนี้ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บุคคลคนเดียวอาจมีอำนาจทั้ง 5 ประเภทนี้ได้ แล้วแต่วาระค้ำของอำนาจแต่ละชนิดจะมีแค่ไหน ถ้าผู้บริหารมีอำนาจเหล่านี้แล้วก็เป็นที่แน่ใจได้ว่าย่อมจะมีผลกระทบต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย ยิ่งถ้าเป็นอำนาจ 4 ชนิดแรกด้วยแล้ว ย่อมจะทำให้เป็นที่ดึงดูดใจ (**attraction**) ต่อผู้

¹ อรุณ รัชธรรม, การพัฒนาองค์การเพื่อการเปลี่ยนแปลง (กรุงเทพมหานคร: ไทวันพัฒนาพานิช, 2523), หน้า 161.

² John R.P. French, Jr. and Bertram H. Raven, "The Bases of Social Power," in Group Dynamics: Research and Theory, eds. Dorwin Cartwright and Alvin Zander 2d ed. (Evanston, Illinois: Row Peterson and Co., 1960), pp. 612-613.

ไต่บังคับบัญชาไต่อย่างมก ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจในการบีบบังคับมาก อาจจะทำให้ความดึงดูดใจที่จะมีต่อผู้ไต่บังคับบัญชาลดน้อยลงก็ได้¹

ฉะนั้นการที่ผู้บังคับบัญชาจะเป็นผู้ที่มีความดึงดูดใจต่อผู้ไต่บังคับบัญชา หรือเป็นที่นำหลักเสียงหลบหนีของผู้ไต่บังคับบัญชานั้น ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นได้จากความบ่อยครั้ง หรือความถี่ในการติดต่อสื่อสาร (**Communication frequency**) ระหว่างผู้บังคับบัญชา กับผู้ไต่บังคับบัญชา และจะเห็นได้จากความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร (**Communication satisfaction**) จากผู้ไต่บังคับบัญชาด้วย^{2,3}

ดังนั้นจะเห็นว่างานด้านการปกครองบังคับบัญชาบุคคลต่าง ๆ ในหน่วยงาน นับว่าเป็นงานที่น่าสนใจมาก เพราะความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาคน เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การบริหารและที่สำคัญที่สุดก็คือเรื่องการติดต่อสื่อสาร (**Communication**) ทั้งนี้เพราะในการทำงานตามปกติประจำวันนั้น ผู้บังคับบัญชาจะต้องทำหน้าที่บุคคลในบังคับบัญชาเข้าใจ และในขณะที่เดียวกันก็ต้องพยายามทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของผู้ไต่บังคับบัญชาอย่างถูกต้องอีกด้วย เพราะถ้าผู้บังคับบัญชาและผู้ไต่บังคับบัญชาไม่สามารถเข้าใจซึ่งกันและกันแล้ว ผลเสียก็ย่อม

¹Theodore M. Newcomb, " The Prediction of Interpersonal Attraction," *American Psychologist* 1(1956), pp. 575-586, reprinted in Problems in Social Psychology: Selected Readings, eds. Carl W. Backman and Paul F. Secord (New York: McGraw-Hill Book Co., 1966), pp. 168-179.

²George C. Homans, The Human Group, (New York: Harcourt, Brace and World, Inc., 1950), p. 247.

³Peter M. Blau, " Patterns of Interaction Among a Group of Officials in a Government Agency," Human Relations 7:3(1954): pp. 337-348.

จะต้องเกิดขึ้นกับงานที่ทำได้เช่นที่ William R. Van Dersal¹ ได้กล่าวไว้ว่าความไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดซึ่งกันและกันนี้ก็จะเป็นตัวเหตุที่นำไปสู่ความไม่ชอบหน้ากัน และความเป็นศัตรูกัน หรือความเกลียดชังก็ติดตามมา แม้แต่ประเทศก็ปรากฏอยู่เสมอว่าเป็นสาเหตุให้เกิดสงครามระหว่างประเทศขึ้นได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจและใคร่ที่จะศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในหน่วยงานเกี่ยวกับการใช้อำนาจต่าง ๆ ของผู้บังคับบัญชา ในการปกครองบังคับบัญชามีผลกระทบต่อพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร

(Communication satisfaction) และความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสาร (Communication frequency) หรือไม่ เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการติดต่อสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานในหน่วยงานต่าง ๆ ไต่บรรลุผลตามเป้าหมายของหน่วยงานนั้น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่อไปนี้คือ

1. อำนาจกับความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา
2. ความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้ใต้บังคับบัญชา
3. อำนาจของผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้ใต้บังคับบัญชา

สมมติฐานของการวิจัย

1. อำนาจในการให้รางวัล อำนาจจากการมีความรู้ความชำนาญ อำนาจตามบทบาทหน้าที่ อำนาจโดยการอ้างอิง อำนาจในการบีบบังคับ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา

¹ วิลเลียม อาร์ แวน เดอร์ซัล, การเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีในราชการและธุรกิจ แปลโดย จ्ञานงค์ สมประสงค์, หน้า 180 - 181.

2. ความตั้งใจของผู้นับถวายเป็นศิษย์ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารของผู้นับถวายเป็นศิษย์

3. ความตั้งใจของผู้นับถวายเป็นศิษย์ที่มีความสัมพันธ์กับความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นับถวายเป็นศิษย์กับผู้นับถวายเป็นศิษย์

4. อำนาจในการให้รางวัล อำนาจจากการมีความรู้ความชำนาญ อำนาจตามบทบาท อำนาจโดยการอ้างอิง อำนาจในการบีบบังคับ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารของผู้นับถวายเป็นศิษย์

5. อำนาจในการให้รางวัล อำนาจจากการมีความรู้ความชำนาญ อำนาจตามบทบาท อำนาจโดยการอ้างอิง อำนาจในการบีบบังคับ มีความสัมพันธ์กับความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นับถวายเป็นศิษย์กับผู้นับถวายเป็นศิษย์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานประจำภายในสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ซึ่งแบ่งหน่วยงานออกเป็น 6 กอง คือ กองกลาง กองการเงิน กองบริการ กองวิจัยและพัฒนาวิชาชีพครู กองสถานพยาบาล และกองสวัสดิการ ทั้งนี้ไม่รวมถึงคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา คณะกรรมการองค์การคุรุสภา และเจ้าหน้าที่ขององค์การคุรุสภา กลุ่มประชากรประกอบด้วยผู้ที่ดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการคุรุสภา หัวหน้ากอง หัวหน้าแผนกหรือเทียบเท่า ประจำแผนกหรือเทียบเท่า และเสมียนที่ปฏิบัติงานประจำภายในสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาคนควาจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิดและปลายปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้นับถวายเป็นศิษย์และการติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงาน แบบสอบถามนี้ก่อนที่ผู้วิจัยจะนำไปใช้ ผู้วิจัยได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมงานวิจัยตรวจและแก้ไขเพิ่มเติมจนเป็นที่พอใจ จึงนำแบบ

สอบถามไปทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในกรมอาชีวศึกษา กรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ทั้งหมดจำนวน 47 ชุด แล้วนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ได้แก่อำนาจของผู้บังคับบัญชา ซึ่งจำแนกออกเป็น อำนาจในการให้รางวัล (Reward power) อำนาจจากการมีความรู้ความชำนาญ (Expert power) อำนาจตามบัพัญญติ (Legitimate power) อำนาจโดยการอ้างอิง (Referent power) และอำนาจในการบีบบังคับ (Coercive power)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ได้แก่ความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา (Communication frequency) และความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร (communication satisfaction) ของผู้ใต้บังคับบัญชา

ตัวแปรแทรก (Intervening Variable)

ได้แก่ความดึงดูดใจของผู้บังคับบัญชา (attraction)

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ตอบแบบสอบถามตอบอย่างจริงใจ และตรงกับสภาพที่เป็นจริงของผู้ตอบแต่ละบุคคล
2. การวิจัยครั้งนี้จะถือว่าเมื่อผู้ตอบแบบสอบถามประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน บุคคลที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องไปปรึกษาหารือคือผู้บังคับบัญชา

ความจำกัดของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้พิจารณาถึงตัวแปรต่าง ๆ เช่น ตำแหน่ง เพศ สถานภาพ

การสมรสและเงินเดือน ทั้งนี้เนื่องจากแฮมเมอร์¹ (Hammer) ได้ทำการวิจัยแล้วพบว่า ตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีผลทำให้ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การวิเคราะห์หขอมูล

1. ใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression analysis) ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่อไปนี้ คือ
  - 1.1 ระหว่างอำนาจกับความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา
  - 1.2 ระหว่างอำนาจของผู้บังคับบัญชากับความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา
  - 1.3 ระหว่างอำนาจของผู้บังคับบัญชากับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารของผู้ใต้บังคับบัญชา
2. ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment correlation) ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่อไปนี้ คือ
  - 2.1 ระหว่างความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชากับความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา
  - 2.2 ระหว่างความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชากับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารของผู้ใต้บังคับบัญชา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยคาดว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการติดต่อสื่อสารภายใน

¹ Robert E. Hammer, " Job Satisfaction of Special Class Teachers in Iowa: An Application of the Herzberg Two Factors Theory," Dissertation Abstracts in Humanities and Social Sciences (Microfilm 1971 V. 31 N. 7) , p. 3373-A.

หน่วยงานระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาใหม่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงขอมูลและข้อเท็จจริง ดังนี้คือ

1. ทำให้ทราบว่าอำนาจของผู้บังคับบัญชามีผลต่อการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างไร
2. ทำให้ทราบว่าผู้บังคับบัญชาควรจะใช้อำนาจชนิดใดจึงจะเป็นที่ดึงดูดใจให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา
3. ทำให้ทราบว่าผู้บังคับบัญชาควรจะใช้อำนาจชนิดใด จึงจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร
4. เพื่อเป็นขอมูลในการศึกษาเรื่องราวการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชา ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา
5. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำเอาอำนาจมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เหมาะสม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

อำนาจของผู้บังคับบัญชา หมายถึงความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการที่จะควบคุมพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาได้

อำนาจในการให้รางวัล หมายถึงอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่สามารถจะให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ในรูปของเงินทอง วัตถุสิ่งของ หรือเกียรติยศ ชื่อเสียง วัลใดจากแบบสอบถามข้อที่ 17 ถึงข้อที่ 22 ซึ่งปรับปรุงมาจากของ William H. Read¹

อำนาจในการอ้างอิง หมายถึงอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความศรัทธา อยากเอาอย่างหรือเลียนแบบ วัลใดจากแบบสอบถามข้อที่ 37 ถึงข้อที่ 43

อำนาจตามบทบัญญัติ หมายถึงอำนาจที่เป็นสายการบังคับบัญชาลำดับชั้นที่ผู้ที่อยู่ในสายการบังคับบัญชาลำดับชั้นต่ำกว่า จะต้องยอมรับในอำนาจของ

¹ William H. Read, "Upward Communication in Industrial Hierachies," Human Relations 15 (1962): pp. 3-15.

ผู้ที่อยู่ในสายการบังคับบัญชาลำดับชั้นที่สูงกว่า วัดได้จากแบบสอบถาม
ข้อที่ 29 ถึงข้อที่ 36 1

อำนาจจากการมีความรู้ความชำนาญ หมายถึง อำนาจของผู้บังคับบัญชาที่ได้มาจากการเป็น
ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจได้ และเป็นผู้ที่มีความรอบรู้หรือ
ความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง ซึ่งผู้ใต้บังคับบัญชายอมรับในความสามารถ
นั้น¹ วัดได้จากแบบสอบถามข้อที่ 23 ถึงข้อที่ 27

อำนาจในการบีบบังคับ หมายถึง อำนาจของผู้บังคับบัญชาที่สามารถจะลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชา
ได้ หรือสามารถที่จะก่อความยุ่งยากใจ หรือความลำบากใจให้แก่ผู้ใต้
บังคับบัญชาได้ วัดได้จากแบบสอบถามข้อที่ 44 ถึงข้อที่ 51

การติดต่อสื่อสาร หมายถึง โอกาสที่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับข่าวสารเกี่ยวกับงานในหน้าที่
จากผู้บังคับบัญชา หรือในทางกลับกันคือ การที่ผู้บังคับบัญชาได้รับข่าว
สารเกี่ยวกับงานในหน้าที่จากผู้ใต้บังคับบัญชา

ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร หมายถึง ความพึงพอใจในข่าวสาร (information)
ต่าง ๆ ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับทราบจากผู้บังคับบัญชา วัดได้จากแบบ
สอบถามข้อที่ 5 ถึงข้อที่ 16 ซึ่งปรับปรุงมาจากของ Melvin Seeman
และ John W. Evans²

ความถี่หรือความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสาร หมายถึง จำนวนครั้งที่ผู้บังคับบัญชาได้ติดต่อกับ
ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในช่วงเวลาที่ผ่านมา วัดได้จากแบบสอบถามข้อที่

¹ Carl I. Hovland, Irving L. Janis and Harold H. Kelley, Communication and Persuasion, (New York, Connecticut: Yole University Press, 1964), p.19.

² Melvin Seeman and John W. Evans, "Alienation and Learning in a Hospital Setting," American Sociology Review 27: 6 (December 1962): pp. 772 -782.

- 1 ถึงข้อที่ 4
- ผู้บังคับบัญชา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเลขาธิการครูสภา รองเลขาธิการครูสภา หัวหน้ากองหรือเทียบเท่า และหัวหน้าแผนกหรือเทียบเท่าในหน่วยงานของสำนักงานเลขาธิการครูสภา และในการวิจัยครั้งนี้ คำว่าผู้บังคับบัญชา หมายถึงผู้ที่อยู่ในสายงานบังคับบัญชาลำดับชั้นที่เหนือกว่าผู้ตอบแบบสอบถามนั้น 1 ชั้น จากสายงานบังคับบัญชาที่ผู้ตอบแบบสอบถามนั้นสังกัดอยู่
- ผู้ใต้บังคับบัญชา หมายถึง ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาโดยตรงของผู้บังคับบัญชาเพียงคนใดคนหนึ่งเท่านั้น
- ความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา หมายถึง การที่ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความชอบต่อผู้บังคับบัญชาวัดได้จากแบบสอบถามข้อที่ 52 ถึงข้อที่ 56 ซึ่งปรับปรุงมาจากของ **John R. P. French, Jr. and Richard Snyder¹**
- ครูสภา หมายถึง องค์กรทางวิชาชีพครูหรือสถาบันวิชาชีพครู ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488 เป็นสภาในกระทรวงศึกษาธิการ มีฐานะเป็นนิติบุคคล
- องค์กร หมายถึง องค์กรตามแบบหรือองค์กรแบบรูปนัย (**Formal Organization**) ซึ่งครูสภาจัดอยู่ในองค์กรประเภทนี้

¹John R.P. French, Jr. and Richard Snyder, "Leadership and Interpersonal Power," in Problems in Social Psychology: Selected Readings, eds. Carl W. Backman and Paul F. Secord (New York: McGraw-Hill Book Co., 1966), pp. 248-262.